

NOVI ZAKON O KEMIKALIJAMA

UVOD

Primjena Zakona o kemikalijama koji je objavljen u Narodnim novinama, br. 173 od 31. 10. 2003. g. u dva navrata je odgođena, temeljem posebnih Uredbi o izmjenama Zakona o kemikalijama donesenih od Vlade Republike Hrvatske, prvo do 1. srpnja 2005. godine te ponovno do 1. siječnja 2006. godine.

U međuvremenu 30.12.2005. stupio je na snagu novi Zakon o kemikalijama (N.N., br. 150/2005.) sadržajno bitno različit od prethodnog Zakona čija primjena nije saživjela. Temeljem ovog Zakona ministar nadležan za zdravstvo treba donijeti više od dvadesetak podzakonskih propisa u roku od 6 mjeseci od dana stupanja ovog zakona na snagu sa sljedećim sadržajem o:

- graničnim količinama nove tvari za koje se zahtijevaju dodatna ispitivanja, vrsti, opsegu ispitivanja i o metodama ispitivanja te uvjetima pod kojim se mogu upotrebljavati podaci izrađeni za istu svrhu od drugog podnositelja prijave
- sadržaju prijave i postupku prijave nove tvari
- uvjetima u pogledu godišnje količine novih tvari u prometu bez prijave i posebne uvjete u pogledu namjene novih tvari koje se mogu stavljati u promet bez prijave
- uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe za ocjenjivanje tvari u postupku prijave nove tvari
- postupku ocjenjivanja nove tvari
- postupku registracije i popisu aktivnih tvari odobrenih za pripremu biocidnih pripravaka
- sadržaju podataka i dokumentaciji koja se podnosi uz zahtjev za davanje odobrenja za stavljanje u promet biocidnog pripravka
- postupanju s biocidnim pripravcima nakon oduzimanja odobrenja
- pakiranju opasnih kemikalija
- razvrstavanju, označavanju i obilježavanju opasnih kemikalija
- načinu ispunjavanja sigurnosno-tehničkog lista
- postupcima obavještanja, rokovima dostavljanja, sadržaju podataka te o načinu prikupljanja i primjene podataka iz članka 30., 31. i 33. ovoga Zakona, za pojedine skupine opasnih kemikalija
- sadržaju, načinu i rokovima dostavljanja podataka o akutnim trovanjima i drugim učincima opasnih kemikalija na zdravlje ljudi
- registru otrovanja na području Republike Hrvatske
- uvjetima koje moraju ispunjavati pravne i fizičke osobe koje upotrebljavaju opasne tvari
- uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje rabe opasne kemikalije u nastavi, analitičkim laboratorijima i u znanstveno-istraživačke svrhe
- uvjetima za obavljanje djelatnosti prometa opasnim kemikalijama

- uvjetima za uporabu opreme za proizvodnju, promet i primjenu opasnih kemikalija
- držanju opasnih kemikalija iz članka 2., točke 9., podtočke e), h), i) s oznakom: izazivaju opekline, j), k) i o) ovoga Zakona
- uvjetima i načinu stjecanja te provjeri znanja o zaštiti od opasnih kemikalija
- uvjetima i načinu stjecanja te provjeri znanja o zaštiti od opasnih kemikalija u zonama sanitarne zaštite izvorišta pitke vode
- opasnim kemikalijama čiji je promet zabranjen, odnosno ograničen
- načinu vođenja očevidnika o opasnim kemikalijama
- uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe za ispitivanje svojstava opasnih kemikalija
- dobroj laboratorijskoj praksi.

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestao je važiti Zakon o otrovima.

Podzakonski propisi koji su doneseni temeljem Zakona o otrovima važe do donošenja novih. Prvi podzakonski propis donesen je s nazivom *Lista opasnih kemikalija čiji je promet zabranjen, odnosno ograničen* (N.N., br. 17 od 14. veljače 2006.).

Pravne osobe koje proizvode, stavljaju u promet i upotrebljavaju opasne kemikalije dužne su uskladiti svoj rad i poslovanje s odredbama ovog Zakona u roku od 6 mjeseci po donošenju novih pravilnika.

Sva rješenja koja su dana na temelju Zakona o otrovima važe do isteka roka na koja su dana, a najdulje godinu dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona, što znači da je potrebno ishoditi i nova rješenja koja se odnose na odobrenja za obavljanje određene djelatnosti.

NAJVAŽNIJE DEFINICIJE

Ovdje ćemo navesti najvažnije definicije:

- **postojeće tvari;** tvari koje se nalaze na popisu EINC (European Inventory of Existing Commercial Chemical Substances)
- **nove tvari;** tvari kojih nema na popisu EINC
- **ELINC** (European List of Notified Commercial Chemical Substances); europski popis novih tvari
- **opasne kemikalije;** eksplozivne, oksidirajuće, vrlo lakozapaljive, lakozapaljive, zapaljive, vrlo otrovne, otrovne, štetne, nagrizajuće, nadražujuće, senzibilizirajuće, kancerogene, mutagene, reproduktivno toksične, opasne za okoliš
- **proizvodnja;** izrada i dorada, oblikovanje, prerada, miješanje opasnih kemikalija u međuproizvode i konačne proizvode, međuskladištenje unutar proizvodne lokacije
- **promet;** uvoz, izvoz, provoz, kupnja i prodaja opasne kemikalije na malo i veliko te obavljanje posredovanja na domaćem i inozemnom tržištu
- **korištenje;** priprema za uporabu, uporaba i skladištenje
- **skladištenje;** držanje opasnih kemikalija pod propisanim uvjetima (*komentar; ova definicija mogla bi se tumačiti na način da ako se kemikalija ne skladišti pod propisanim uvjetima onda se to ne smatra skladištenjem? To je skladištenje, ali na nepropisan način*).

PRIMJENA ZAKONA

Zakon se ne primjenjuje na:

- lijekove za koje se primjenjuju propisi o stavljanju u promet lijekova u medicini i veterini,
- opasne tvari i pripravke koji se upotrebljavaju u znanstvene svrhe i rad u analitičkim laboratorijima, osim ako ovim Zakonom nije drukčije utvrđeno,
- sredstva za osobnu higijenu, njegu i uljepšavanje lica i tijela (kozmetički proizvodi), duhanske prerađevine te igračke sukladno posebnim propisima,

- otpad opasnih kemikalija te otpadnu ambalažu u kojoj se nalazila opasna kemikalija na koje se odnose propisi o gospodarenju otpadom,
- radioaktivne tvari i radioaktivni otpad koji su uređeni posebnim propisima,
- sredstva za zaštitu bilja, osim ako ovim Zakonom nije drukčije utvrđeno.

PRIJAVLJIVANJE I STAVLJANJE U PROMET NOVE TVARI I BIOCIDNIH PRIPRAVAKA, OCJENJIVANJE NOVIH TVARI

Iako se ne očekuje da će u Hrvatskoj biti novih tvari, u ovom dijelu se regulira način i sadržaj prijave nove tvari. Bitno je istaknuti da se nove tvari mogu proizvoditi i stavljati u promet uz uvjet da su bile prijavljene Ministarstvu zdravstva (u daljem tekstu ministarstvo) na način propisan Zakonom i da su upisane u listu ELINCS (nove tvari) ili su u postupku za upis na listu. Osim toga, svaki podnositelj prijave obavezan je od Hrvatskog zavoda za toksikologiju (u daljem tekstu: HZT) zatražiti podatke o tome da li je tvar koju namjerava prijaviti već prijavljena kao i podatke o prethodnom podnositelju prijave.

Obveza je Ministarstva da razmjenjuje, odnosno prikuplja podatke na međunarodnoj razini o prijavljenim novim tvarima iz popisa ELINCS-a, podatke o tvarima iz popisa EINECS-a te podatke o biocidnim pripravcima u svrhu izrade skupnih lista sukladno međunarodno preuzetim obvezama.

Ocjenjivanje nove tvari s aspekta opasnih svojstava za zdravlje ljudi i okoliš obavljat će pravne osobe prema ovlaštenju ministra.

Biocidni pripravak može se staviti u promet nakon davanja odobrenja ministarstva za stavljanje u promet. Ministar Pravilnikom utvrđuje koje se aktivne tvari mogu koristiti za pripremu biocidnih pripravaka.

RAZVRSTAVANJE, PAKIRANJE, OZNAČAVANJE OPASNIH KEMIKALIJA I OBAVJEŠĆIVANJE

Zakonom je propisano da pravna ili fizička osoba koja kao proizvođač ili uvoznik stavlja opasnu kemikaliju u promet mora tu kemikaliju razvrstati, zapakirati i označiti u skladu s ovim Zakonom i podzakonskim propisom. Ova odredba vjerojatno se odnosi samo na uvoznike koji stavljaju opasnu kemikaliju u daljnji promet (veleprodaja, maloprodaja), odnosno ne odnosi se na uvoznike koji upotrebljavaju opasnu kemikaliju za obavljanje svoje djelatnosti. Važno je istaknuti da se razvrstavanje tvari kao opasne provodi temeljem važećeg EINECS i ELINCS popisa opasnih tvari i na toj listi nalazi se oko 5000 tvari razvrstanih kao opasne. Međutim, ako tvar nije razvrstana, u navedenim popisima, treba se razvrstati sukladno odredbama ovog Zakona i podzakonskog propisa.

Zakon propisuje da se opasne kemikalije mogu stavljati u promet samo u originalnom pakiranju proizvođača i u ambalaži koja osigurava jednostavnu i sigurnu uporabu. Svako jedinično pakiranje mora biti opremljeno deklaracijom i uputom na hrvatskom jeziku, što je bilo propisano i Zakonom o otrovima. Ova odredba vjerojatno se odnosi na proizvođače i uvoznike koji stavljaju opasne kemikalije u daljnji promet (veleprodaju, maloprodaju).

Ovim Zakonom se obavezuje pravna ili fizička osoba koja stavlja u promet opasnu kemikaliju, a zbog zaštite zdravlja ljudi i okoliša, da osigura sigurnosno-tehnički list (STL) i dostavi ga Hrvatskom zavodu za toksikologiju. To je novina u odnosu na Zakon o otrovima. Način ispunjavanja STL-a ministar će utvrditi posebnim pravilnikom. Osim navedenog, pravna ili fizička osoba koja stavlja u promet opasnu kemikaliju u promet mora STL staviti na raspolaganje:

- svakom korisniku prilikom prve nabave,
- u povodu zahtjeva korisnika i to u slučaju:
 - prve nabave kemikalije koja nije razvrstana u opasne kemikalije, a sadrži tvari koje su opasne za zdravlje ljudi, imovinu ili okoliš, ili za kemikalije kod kojih propisi o sigurnosti na radu propisuju granične vrijednosti izlaganja na radnom mjestu,

- ako se kemikalija stavlja u promet kao kemikalija u općoj uporabi, a u skladu s ovim Zakonom razvrstana je kao opasna i navedena je uputa kako bi se zaštitilo zdravlje ljudi, imovina i okoliš,
- svakom korisniku za obavljanje registrirane djelatnosti na njegov zahtjev kod nabave biocidnih pripravaka.

Isto tako Zakon obvezuje pravnu ili fizičku osobu koja stavlja u promet opasnu kemikaliju da stalno prati promjene i nove spoznaje o opasnoj kemikalije te da sukladno tome i dopunjava STL, a o svakoj promjeni treba obavijestiti HZT i sve dotadašnje korisnike kojima su isporučili opasnu kemikaliju u posljednjoj godini prije promjene STL.

Sadržaj i oblik sigurnosno-tehničkog lista opasne kemikalije mora odgovarati normi HRN ISO 11014-1:1997.

Pravna ili fizička osoba koja proizvodi ili uvozi opasnu kemikaliju ima pravo označiti poslovnom tajnom podatke o opasnim kemikalijama, osim podataka navedenih ovim Zakonom, a koji su od značaja za sigurnost zdravlja ljudi i za okoliš.

Pravne i fizičke osobe koje obavljaju zdravstvenu djelatnost obvezne su HZT-u dostaviti podatke o akutnim trovanjima i drugim učincima opasnih kemikalija na zdravlje ljudi.

PROIZVODNJA, PROMET I UPORABA OPASNIH KEMIKALIJA

Obveza je pravne/fizičke osobe da djelatnost proizvodnje, prometa i uporabe upiše u sudski/obrti registar.

Također je obveza pravne/fizičke osobe da ishodi odobrenje od nadležnog tijela za obavljanje navedenih djelatnosti, kojim se utvrđuje da su ispunjeni sanitarno-tehnički uvjeti za obavljanje određene djelatnosti. Poblize uvjete za obavljanje određenih djelatnosti propisat će ministar pravilnikom.

Odobrenje/rješenje za obavljanje navedenih djelatnosti daju:

1. Ministarstvo:

- za proizvodnju i promet opasnih kemikalija na veliko,
- za uporabu vrlo otrovnih kemikalija iz članka 2., točke 9., podtočke f) ovoga Zakona,
- za uvoz opasne kemikalije,

2. Ured državne uprave u županiji i Gradski ured Grada Zagreba nadležan za zdravstvo:

- pravnim ili fizičkim osobama za promet opasnih kemikalija na malo, pravnim osobama za uporabu opasnih kemikalija te fizičkim osobama za uporabu opasnih kemikalija uključujući kemikalije iz članka 2., točke 9., podtočke f) ovoga Zakona.

Za uvoz opasne kemikalije (vjerojatno svake kemikalije) mora se tražiti odobrenje ministarstva, a uz zahtjev se mora priložiti odobrenje za obavljanje djelatnosti proizvodnje, prometa ili uporabe opasnih kemikalija.

Zakon obvezuje pravnu osobu da mora o stavljanju opasne kemikalije u promet obavijestiti ministarstvo u roku od osam dana od dana prvog stavljanja opasne kemikalije u promet (vjerojatno se odnosi na pravnu osobu koja stavlja opasnu kemikaliju u daljnji promet).

Uz obavijest, pravna osoba obvezna je priložiti deklaraciju i uputu za opasnu kemikaliju, čiju ispravnost ovjerava HZT.

Opasne kemikalije moraju se držati u posebnim prostorijama, silosima, spremnicima, cjevovodima ili drugim odgovarajućim posudama ili postrojenjima. Prostorije i ormari u kojima se drže opasne kemikalije moraju biti zaključani, a ključeve čuva ovlaštena osoba. Na vratima prostorija i ormara mora postojati znak opasnosti i natpis kojim se upozorava na vrstu opasnih kemikalija.

Radnici koji rade s opasnim kemikalijama moraju, kao i do sada temeljem Zakona o otrovima, steći osnovna znanja o zaštiti od

opasnih kemikalija i ne smiju se zaposliti bez uvjerenja o zdravstvenom pregledu, odnosno moraju se periodički upućivati na zdravstvene preglede sukladno propisima o zaštiti na radu. To bi značilo ako je procjenom opasnosti utvrđen posao s posebnim uvjetima rada glede rukovanja s nekom kemikalijom, odnosno vremenske izloženosti i izmjerenih koncentracija opasne kemikalije, da je obveza poslodavca da upućuje radnike na propisane zdravstvene preglede.

Obveza je pravne/fizičke osobe koja obavlja djelatnost proizvodnje, prometa i uporabe opasnih kemikalija izraditi i vidljivo istaknuti upute o:

- postupcima i sredstvima za sprečavanje ozljeđivanja,
- načinu pružanja prve pomoći u slučaju izlaganja opasnoj kemikaliji,
- postupcima dekontaminacije od opasnih kemikalija.

Za pružanje prve pomoći u slučaju akcidenta trebaju se osigurati potrebna sredstva, a radnicima odgovarajuća osobna zaštitna sredstva.

Opasne kemikalije moraju se skladištiti pod uvjetima koje propisuje ministar.

Pravna osoba i fizička osoba koja obavlja promet na malo opasnim kemikalijama obvezna je prilikom izdavanja opasne kemikalije upozoriti korisnika na opasnost zbog nepostupanja prema sadržaju upute za uporabu, koja je sastavni dio originalnog pakiranja opasne kemikalije.

Pravnoj i fizičkoj osobi koja obavlja promet opasnih kemikalija na malo zabranjuje se prodaja opasnih kemikalija iz članka 2., točka 9., podtočka f), g), i) s oznakom: izaziva teške opekline, k), l), m) i n), osobama mlađim od 18 godina, a prilikom prodaje navedenih opasnih kemikalija mora zabilježiti osobne podatke kupca i zapisati razlog kupovine.

U promet na malo ne smiju se staviti opasne kemikalije čiji je promet na malo zabranjen ili ograničen. Listu opasnih kemikalija čiji je promet zabranjen, odnosno ograničen donio je ministar zdravstva.

Zakon obvezuje pravne osobe koje obavljaju djelatnost proizvodnje i prometa opasnih kemikalija te pravne osobe koje upotrebljavaju opasne kemikalije kao i fizičke osobe koje primjenjuju opasne kemikalije pri obavljanju djelatnosti ili obavljaju promet opasnih kemikalija na malo da vode očevidnike o opasnim kemikalijama koje proizvode, stavljaju u promet, odnosno upotrebljavaju te da dostavljaju zbirne godišnje podatke iz očevidnika HZT-a.

NADZOR

Nadzor nad provedbom ovoga Zakona i propisa donesenih na temelju njega obavljaju sanitarni inspektori ministarstva i sanitarni inspektori Ureda državne uprave u županijama i Gradskom uredu Grada Zagreba sukladno nadležnostima određenim Zakonom o sanitarnoj inspekciji. Sanitarni inspektori imaju pravo i dužnost poduzimati mjere utvrđene Zakonom.

Povrede odredbi Zakona o kemikalijama predstavljaju prekršaje za koje su predviđene novčane kazne od 50.000,00 do 100.000,00 kuna za pravnu osobu te od 10.000,00 do 15.000,00 kuna za odgovornu osobu u pravnoj osobi i od 10.000,00 do 15.000,00 kuna za fizičku osobu.

ZAKLJUČAK

U vezi ovog Zakona vjerojatno će biti niz pitanja i tumačenja s obzirom da terminologija u Zakonu nije potpuno sukladna danim definicijama. Neke odredbe se možda samo odnose na pravne osobe koje stavljaju opasnu kemikaliju u daljnji promet, a da to nije posebno naznačeno. Sve nejasnoće mogle bi se otkloniti podzakonskim propisima, te savjetovanjima na tu temu organiziranim od ovlaštenih institucija, ali prije bi trebalo svakako pričekati i najvažnije podzakonske propise.

*Zlata Trupčević, dipl. ing. kem. tehn.
Pliva Hrvatska d.o.o., Zagreb*